

Rikstrener Nilsen var i Eggedal i april 1945. Han hørte flydur og mente det hadde funnet sted dropp i nærheten av Djupsjøen. Han varslet hirdsjefen i Buskerud, Østgaard, som kom oppover med 8-10 mann, politi og hird.

Spor gjorde at Besserud Gård kom i søkelyset og om natten til den 24 april banket de på der. Besserud selv åpnet, og da han fikk se hvem som kom på besøk, løp han til skogs. Det ble skutt etter ham. Tre karer som var i dekning i annen etasje skvatt opp og denne støyen gjorde at de ble oppdaget og arrester. En av dem røpet at det lå et større våpenlager på Grantangen ved Haglebuvannet.

Ved 10-11.-tiden 24 april kom Hirdens Alarmenhet til Eggedal og var med på arrestasjonen av 12 eggedøler. Hirdens A. returnerte til Drammen om kvelden.

Den 26 april ble de igjen tilkalt. 20-25 mann ble utkalt for å lete etter slipp fra Medalen Gård øverst i Eggedal og på østsiden av vegen oppover mot Haglebu. De gikk i grupper på 5 mann. Ved Buinsetrene samlet de seg og hvilte.

Hirdens Alarmenhet var opprettet for å beskytte norske industri-bedrifter mot sabotasjehandlinger og besto for det meste av menn i 50-årene. De var nå utkommandert til noe annet og hadde protestert, men Østgaard forsikret om at det ikke var Milorg i området.

Etter rasten fortsatt Hirden sitt søk etter dropp. Plutselig uten forvarsel smeller to Stengun-salver mot en 5-manns patrulje fra 15 meters hold. To skikkelser som løper vekk skimtes mellom granene. Fra Hirdens side ble det ikke skutt eller gjort noe forsøk på å oppta forfølgelse.

To hirdmenn falt i skuddseriene. De ble båret opp i et av seterhusene og brakt til bygds dagen etter. Fra Buinsetrene hørte Hirden så skuddvekslingen som begynte vest for Haglebuvannet, men de var ikke interessert i å delta i noen kamphandling. DE returnerte til Medalen og reiste tilbake til Drammen.

Samtidig med at Hirdsjef Østgaard tilkalte Hirdens A^{Alarmenhet}, hadde han også fått tilkalt en gruppe på 45 politisoldater fra Vikersund. Politisoldatene var halvparten tyskere, resten norske frivillige som hadde melt seg til frontinnsats mot Sovjet-Russland i Finland. Da finnene sluttet fred, ble de norske frivillige overført til de tyske polititroppene. Alternativet var frontinnsats i Tyskland.

P^{Polit} soldatene skulle lete etter våpenlager ved Haglebuvannet. Fra Medalen fulgte de vegen opp til Dammen i Haglebu. Det lå bare sprett med snø i skyggen, så de hadde ikke med seg ski. Ved Dammen delte gruppen seg. 35 mann gikk over demningen til vestsiden av vannet. 8 mann fortsatte veien, men holdt seg paralelt med hovedstyrken. Hver av gruppene var utrustet med et maskingevær med tilhørende kasse ammunisjon. Hver mann bar en Mauser pluss 30 skudd.

Ingen av gruppene oppdaget noe som gjorde dem mistenksomme. Over en åpen myr ble det ikke sikret. Hovedstyrken gikk ut på den i sprett orden. Da smalt det mot dem fra tre maskingeværstillinger. Ved et mirakel ble ingen truffet. P^{Polit} soldatene som var inndelt i tre grupper, løp fremover for å finne dekning. Det mittere laget inntok en dominerende haug som Milorg måtte rømme. Det ble en pause i kampen med bare sprett skyting til Milorg fikk omorganisert seg. Med skjellsord og ville hyl gikk Milorg til ny kamp for å ta haugen tilbake. Mot en godt utrustet og overlegen motstander måtte P. soldatene, nesten uten ammunisjon, trekke seg tilbake.

Under tilbaketrekningen ble HZ lagt igjen som sikring. Han ble tatt til fange og skutt "for å ha båret våpen mot sine landsmenn". Kl. 15.00 hadde Basesjef Holst kontakt med Forsvarets Overkomando i London. Da F.O. får høre hva Holst driver på med, får han klar beskje om å avslutte kamphandlingene og å dra seg ut av området.

Kamphandlingene sluttet brått. P.soldatene samlet seg og etter en del venting, rykket de igjen forover. Motstanderne hadde trukket seg ut. Bare de falne lå igjen. Syv mann på hver side. I tillegg to fra Hirdens A.. 4 tyskere og tolv nordmenn mistet livet i denne tragiske trefningen da de fleste tyskere og nordmenn gjorde seg klare til å møte freden.

Vikersund 23-2 1995

Rolv Olsen

Rolv Olsen

Oranier AS
Parkv. 4
N-1405 LANGHUS
Telefon 64 86 72 60
Telefax 64 86 76 22

3278 8792

Privat:
Vestre Spone
3340 AMOT

Mob.tlf.: 94 48 87 29

Den 9. april 1945 kom det et skriv fra forsvarstaben i London til basen ved Haglebu:

Punkt 3: Fra Forsvarets Overkommando har vi fått ordre om at tyske patruljer ikke skal angripes på det nåværende tidspunkt, medmindre det skjer i rent selvforsvar.

6: Som et ledd i kampen mot forræderne skal det planlegges en aksjon mot avdelinger og enkeltpersoner tilhørende Statspoliti, Hirden og Hirdens Bedriftsvern. Kun Deres stab skal vite at dette blir en samlet aksjon og at de forskjellige oppgaver derfor må fordeles til forskjellige enheter. De skal innen 20. april oppgi hit hvilke mål De velger, og hvor mange mann De mener å utta til hvert mål, hvorefter detaljert beskjed vil bli sendt Dem om aksjonens utførelse.

Karene i Base Elg, (ledet av senere Generalmajor Paul M. Strande), var avgitt fra Milorg og direkte underlagt Forsvarets Overkommando og de allierte i London. Dette skapte problemer for Milorgsjefen Jens C. Hauge. Hauge opptrekket som mellommann mellom de allierte og Wehrmacht. Wehrmacht hadde fordeler av at når de skulle kapitulere overfor de allierte, skulle det være disiplinerte mannskaper som overtok vaktholdet av de tyske soldatene.

Haglebu-slaget viste en mangelfull disiplin ved styrkene underlagt F.O., og Hauge fikk problemer med å forklare tyskerne årsaken til bruddet på retningslinjene som skulle føre til en smertefri kapitulasjon fra tysk side.

Distriktsjef O. Hasselknippe i D. 14.2 var våren 1945 i England for å hjelpe til med å løse motsetningen mellom Elg og Milorg. Hauge overtok kommandoen over karene i gruppe Elg. Han innsatte Hermann Vogt som ny leder istedenfor Strande med virkning fra 8.mai.

Vikersund 27-2 1995

Rolv Olsen

32.78.87.92

Vestre Spone.

3340 Åmot.

(Mob. Hf. 94.48.87.29)

Får artikkelen 20/2 senere.
Hvem forsat?
Moknes (i lin.)
Bare blide i lyet
Kjeller?
Jens Mellem?

Bjørn

Dette er levert
her 1.3.95 av Rolv
Olsen ved besøk,

Ralph

Tendensiøst, galt og ærekrenkende om Elg-basen

Noen av mine krigskamerater har gjort meg oppmerksom på en helsides artikkel i «Hallingdølen» av 20.12.94. Jeg er også tilsendt en artikkel skrevet av fire Milorg-jegere, som var aktivt med i Milorg-distrikt 14.1. og deltok bl.a. i kampen ved Haglebuvann. De tar sterk avstand fra innholdet i nevnte artikkel av 20.12.94 og stempler endel av den som misvisende, tendensiøs og ærekrenkende.

Jeg kan bekrefte det som disse Milorg-jegere opplyser. Det mest graverende i artikkelen av 20.12.94 er etter min mening at forfatteren fremsetter feilaktige påstander som kan virke ærekrenkende på to av mine nærmeste medarbeidere under krigen, - disse to som begge nå er døde og av den grunn ikke kan ta til motmæle. Det gjelder Peter F. Holst og Martin Olsen.

Løytnant Peter F. Holst

Om «Haglebuslaget» skriver forfatteren med en anonym deltager som kilde at det bare var Holst som ønsket å ta kampen opp. Jeg har snakket med mange av deltagerne. Ikke en av dem var uenig i at de skulle forsvare seg. Dette er også redegjort for i et avisinnslag fra noen av deltagerne. De påviser også en rekke andre misvisende og tendensiøse utsagn som artikkelen inneholder.

Det er vel så at mange av de ca. 90 deltagerne på dette troppsjefskurset hadde en meget kortvarig militær utdanning bak seg. Den tid de hadde hatt der og tidligere under krigen hadde de imidlertid utnyttet maksimalt. Aldri har jeg sett ivrigere og mer motiverte elever under militærutdanning enn de som møtte på våre troppsjefskurs, hverken i fred eller krig. Moralen, - ja den var førstestokkes, - noe som også viste seg under kampen. Løytnant Holst ledet sine styrker på en like fremragende måte som de øv-

rige deltagere kjempet. Etterat fienden var tilføyet så store tap at han ikke var istand til å oppta noen forfølgelse trakk Holst styrkene tilbake. En tilbaketrekning med en usåret fiende i hele kunne ført til store tap både av mannskap og moral. Løytnant Holst hadde da også en fullverdig militær utdanning bak seg. Det kan ikke være tvil om at trefningen ved Haglebu sammen med en mer langvarig kamp i basen «Bjørn West» noen dager senere bidro sterkt til at de norske nasister fikk respekt for Hjemmestyrkene. De mer ytterliggående nasister ble da også som regel spakere enn ventet under de arrestasjoner som politiet foretok ved frigjøringen, - ofte assistert av Milorg styrker.

For Milorg/HS generelt som for disse kursene spesielt gjaldt at vi hadde rett til å forsvare oss. Det kan ikke være tvil om at det var tyskere og nasister som gikk til angrep på HS-avdelingen ved Haglebu. Og avdelingen forsvarte seg på en fremragende måte.

3. mai mottok jeg da også følgende telegram fra Forsvarets Overkommando:

«Heartiest congratulations om successful outcome of action in BA 4».

Løytnant Peter F. Holst fikk St. Olavsmedaljen med ekegren for sin innsats.

Om noen er interessert, kan det leses mer om detaljene i en bok jeg ga ut på Gyldendal Norske Forlag i 1977 om baseoperasjonene i Norge, «Fallskjermene over Vassfaret». Den kom bare i to opplag (6000) og er neppe å få kjøpt nå, men den finnes på mange biblioteker.

Det er skammelig at en utenforstående nå formidler anonyme og feilaktige påstander som kan virke ærekrenkende både for løytnant Holst og de Milorg-jegere som kjempet ved Haglebu. Det er også karakteristisk for nevnte artikkel av 20.12.94 at den ikke inneholder noe posi-

tivt om Hjemmestyrkene og deres store betydning.

Det er vel så at det under krigen kan ha vært ulike meninger om hvordan enkelte oppgaver helst burde løses. Særlig når det gjaldt den risiko som kunne aksepteres. De som ikke var med bør imidlertid være klar over at vi alle etter evne kjempet for samme sak og ikke gjorde uenigheten til et hovedpoeng.

Løytnant Martin Olsen

Om denne hedersmann uttaler artikkelen av 20.12.94:

«Martin Olsen, som hadde vore sentral i planlegginga av basen, trekte seg også ut, og slutta seg i staden til den såkalla Oslo-gjengen».

Løytnant Martin Olsen var min nærmeste medarbeider inntil jeg avga ham til Oslo. Han var ikke av en type som «trekte seg ut» fra en jobb som han frivillig hadde latt seg beordre til.

Han var særdeles pliktoppfyllende og lojal. Jeg avga ham til sentralledelsen i Oslo siste måned av krigen. Det var etter at jeg hadde fått forespørsel fra Forsvarets Overkommando 29. mars om jeg var villig til å avgi ham til SL der han var ønsket. Martin er død, og det er skammelig at utenforstående nå kommer med feilaktige påstander som kan virke ærekrenkende for hans minne.

Jeg skal ikke i denne omgang gå nærmere inn på de ærekrenkelser artikkelen inneholder om min ringe person. De er forøvrig også grundig tilbakevist av fire krigskamerater i deres avisartikkel, 24. januar 1995.

Det kan i denne forbindelse også være av interesse å gjengi tjenesteuttalelse som foreligger i Overkommandoen avgitt av min nærmeste foresatte der. Den lyder som følger:

«Major P. M. Strande ledet under FO IV, sommeren og høsten 1944, utarbeidelsen av 4 større operasjonsplaner på

Norge. Samtlige planer ble satt i verk og ga et utmerket resultat. Det var baseoperasjonene «ELG», «VARG», «BJØRN» og «ORM».

Major Strande ledet selv operasjonen «ELG» med ankomst til Norge 26.11.44. Av de arbeider operasjonen utførte kan nevnes mottakelse av ca. 75 flylaster og opptrenning av 250 HS-befal i 3-4 ukers ammenhengende troppsjefkurser.

Fra januar 1945 til krigens slutt var major Strande tillike operativ sjef for HS-distriktene 141, 142 og 143 som til sammen omfattet ca. 6000 mann mil.org-jegere.

Såvel den planleggende som den utførende del av den ovennevnte tjeneste er enestående i Norges krigshistorie.

Major Strande er en meget intelligent og kunnskapsrik offiser. Under hans meget dyktige løsning av sine oppdrag viste han sine fremragende evner som planlegger og som utførende leder. Han viste at han er i besittelse av alle de moralske og fysiske egenskaper som kreves av en førstestokkes leder i felt.»

Det ser også ut til at de som fikk være med satte stor pris på det som ble utrettet. Elevene på det første troppsjefskurset vi holdt i Vassfaret ba meg således sende følgende telegram til Forsvarssjefen (H.M. Kong Olav V):

«Vi takker hjerteligst for det tiltak som er satt i verk ved avholdelse av dette kurs og for at vi har fått delta og vi sender Dem vår ærbødigste hilsen med ønske om et snarlig gjensyn».

Som det vil kunne sees av SLs telegram til Forsvarets Overkommando 7. mai kunne vi også fra Elg bistå D 13 (Oslo) med 2000 våpen ved frigjøringen. Telegrammet er gjengitt i Jens Chr. Hauges bok om frigjøringen (s. 191). Mitt dekknavn har var Magnussen.

Av Paul M. Strande, generalmajor.

Tendensiøst om «Elg»

I Hallingdølen for den 24. januar kommenterer fire innsendarar ein artikkel eg skreiv i avisa den 20. desember 1994. Dei fire er Erik Eriksen, Ivar Johansen, Rolf Langum og Jan Backer Owe. Dei meiner at framstillinga mi er tendensiøs og feilaktig.

Det er ennå ikkje skrive noko fagleg avhandling som berer aktiviteten i Elg-basen, nedrekna «Haglebuslaget», i full breidd.

Eg har ikkje teke mål av meg til å gjere det, og slett ikkje i ein avisartikkel. Men eg har lagt vekt på å få fram sidet ved den aktiviteten som ikkje har vore så mykje framme før. Dei som til nå har skrivne om hendingane, er først og fremst Paul Strande og Rolf Langum, som begge hadde kommandooppgåver i Elg eller ved Haglebu. Lesarane vil forstå at eg må velje ei anna utgangspunkt enn dei.

Eg skal kommentere nokre punkt i innlegget:

1) Innsendarane seier at dei var med i den «Milorg-gruppen» som kom i kamp med tyske soldater ved Haglebu. Å kalle gruppa «Milorg-gruppe» er misvisende. Mannskapa kom frå milorg-gruppene i Distrikt 14.2, men var avgitt til, eller underlagt BA IV i Elg. Elg var på det tidspunktet ikkje innlemma i Milorg, men var direkte underlagt Forsvarets overkommando og den allierte leiinga i England. Mannskapa ved Haglebu var frå ei ideelt kursdeltakarar. Men Elg hadde eit vidare mål enn å drive kurs. Kursa fekk

karakter av å vere permanente avdelingar. Det oppnådde ein ved å samla mange deltakarar over lang tid, og ved å avvikle fleire kurs samtidig i det same området. Mange har meint at det var uforsvarleg å drive våpenøvingar med så store styrkar i eit så tett trafikert område ved påsketider.

2) Den «anonyme kjelda» som eg siterer frå, og som seier at alle mannskapa meinte det var «vanvidd» å engasjere seg i kamp, ligg i arkivet på Hjemmefrontmuseet. Det er likevel ikkje så viktig å vite kor mange som var for eller imot. Dei norske heimstyrkane hadde klare ordrar om å unngå kamp med tyske avdelingar. Dette var ein del av den langsiktige strategien for å få til ein ordna kapitulasjon. I tillegg til denne ståande forholdsordren, kom det i dagane før Haglebuslaget fleire telegram inn i leiren der det blir gitt ordre om å unngå kamp. Det finst også mange andre opplysningar som viser at det er grunn til å stille spørsmålsteikn ved handlemåten. Eg nemner nokre. Distriktssjefen i D 14.1, Ahlert Horn, klaga leiinga ope for brot på ordre. Eit par dagar etter treninga ved Haglebu ville Petter Holst, ved hjelp av dei faste mannskapa på Rustandstølen, gå til angrep på ei mindre tysk eining som hadde slått seg til i nærleiken. Dette vart stansa av Leif Levorsen. Sjefen for elg, Paul Strande, var på eit tidspunkt inne på tanken om å avsette Holst og sette Levorsen inn i staden. Under eit tidlegare kurs på Rustandstølen heldt ein del av

mannskapa på å gjere opprør.

Gruppesjefen i Gol, Kaare Lund, sende då bod etter Linge-karen Erling Lorentzen for at han skulle komme og hjelpe til med å roe ned mannskapa. Innsendarane nemner heller ikkje at Holst gav mannskapa sine ved Haglebu ordre om å ikkje ta fangar. Når fangar likevel vart tekne, vart ein av dei avretta på staden. Skulle ikkje norske heimfrontsmannskap føre krig etter folkeretten? Det vil undre somme at dei fire innsendarane så klart støttar handlemåten til leiinga ved Haglebu.

3) Innsendarane meiner at Haglebuslaget påverka tyskarane til å velje ein fredeleg kapitulasjon istaden for open kamp. Eg kjenner ikkje til at det er påvist ein slik samanheng. Påstanden synest også urimeleg. Det finst heller argument som talar for at treningar av dette slaget, på ei tid då dei allierte arbeidde for å få til ein udramatisk kapitulasjon, og medan norske fangar var på veg heim frå Tyskland, kunne sette freden i fare. Ein må søke andre forklaringar enn «Haglebuslaget» på at «idealalternativet» gjekk i oppfyllding. Ei av dei kan vere at den allierte leiinga utveksla etterretningar med den tyske forsvarsleiinga på Lillehammer med Jens Chr. Hauge som mellommann. Det er grunn til å tru at Hauge fekk problem med å bortforklare episoder som dei ved Haglebu. Den tyske hærleiinga trong forsikringar om at dei norske heimstyrkane stod under ei an-

svareg, alliert leiing. Tyskarane kapitulerte overfor engelske offiserar, og ikkje over for norske heimstyrkar.

4) Ulykka ved Øyvatt sør for Rukkedalen, skjedde i ei gruppe som var avgitt til Elg for å bygge opp BA IV. BA IV vart seinare bygd opp på nytt på Rustandstølen og ved Haglebu. Leiar for BA IV ved Øyvatt var på det tidspunktet Linge-karen Erling Lorentzen, som noko motvillig hadde teke på seg oppdraget, etter eit pålegg som vart formidla gjennom Golden Eagle, fortroppen til Elg. Det er neppe grunnlag for delte meiningar om dette.

5) Distriktssjef Hasselknippe i D 14.2. var våren 1945 på eit opphald i England for å hjelpe til med å løyse motsetninga mellom Elg og Milorg. På heimvegen fekk han med seg eit brev til milorg-sjef Jens Chr. Hauge. Der fekk Hauge kommandoen over Elg. Hauge fråbeordra Strande og sette inn Herman Vogt. Det skjedde nokre dagar før kapitulasjonen. Men ein del praktiske ting måtte ordnast før skiftet kunne iverksettast den 8. mai. Staben i Elg etablerte seg på Hønefoss og fungerte som eit overordna ledd over dei tre distrikta i D 14 fram til juli 1945.

Gol 8. februar 1995.
Kåre Olav Solhjell

Klart for markering av Haglebu-slaget

40 krigsveteraner har meldt sin ankomst til Haglebu 27. april, til markeringen av 50-årsdagen for Haglebu-slaget.

• Borgvald Moen

Planene for markeringen av dette dramatiske og tragiske kapittelet i Norges historie er nå på det nærmeste klare. Rolf Langum (74) fra Drammen var etterretningssjef for de norske troppene på Haglebu. Han har arbeidet lenge med planleggingen av minnestunden.

Æresvakt

—Først på programmet står bekransning av bautaen på Grantangen, der slaget sto. Ordfører Knut Tore Eidal vil tale, og kransen legges ned av fylkesmann Leif Haraldseth. Heimevernet i Sigdal skal stå æresvakt, og langs veien fra bautaen til kirken skal skolebarna stå og vifte med norske flagg. I fjellkirken blir det minnegudstjeneste med sokneprest i Assisen menighet, Per Auen Sveaas. Og det blir musikkinnslag ved lokale krefter. Etterpå inviterer Sigdal kommune veteranene og deres koner til middag. Hele arrangementet, bortsett fra middagen, er åpent for alle som er interessert, sier Langum.

Ingen tyskere

Forslaget som ble fremsatt for et års tid siden om å invitere tyske veteraner til markeringen, blir det ikke noe av.

Rolf Langum fra Drammen har planene klare for markeringen av haglebuslaget.

—Nei, det er helt klart. Det er alt for tidlig å gjøre noe slikt. Også forslaget om å reise en bauta over nordmennene som kjempet og falt på tysk side, er helt uaktuelt, fastslår Langum. Han sier 100 nordmenn og ca. 110 tyskere/norske nazister deltok i slaget.

—Vi vet at syv av oss falt, men vi er ikke helt sikre på hvor mange av tyskerne som falt. Vi har kommet til at det var mellom 25 og 30, sier

Langum, som har samlet inn et stort materiale om det som skjedde den dramatiske april-dagen for 50 år siden.

Myter

—Jeg er ikke noen historiskriver selv, men jeg skulle ønske at noen kunne skrive ned den virkelige historien en gang. Det ville avlivet en rekke myter om slaget. Det er for eksempel ikke sant at vi ble utsatt for hard maskingeværild, slik det er blitt sagt.

Tyskerne hadde nemlig ikke med seg maskingevær. En av de norske soldatene har hevdet at han ble kommandert til å løpe hit og dit gjennom skarp ild. Det er ikke sant i det hele tatt.

Overdramatiseringer

—Det er ikke tvil om at en del nordmenn, også enkelte av de lokale, har forsøkt å overdramatisere slaget for å gjøre seg til større helter enn de egentlig var. Enkelte av de

lokale deltakerne har presentert historier som består av dels sterke overdrivelser, dels fritt oppspinn samt en rekke udokumenterte påstander. Disse historiene må vi gjøre hva vi kan for å avlive, sier Langum. Om kort tid drar han til Sigdal for å holde foredrag for skoleverk og politikere om hva som egentlig skjedde under slaget på Haglebu.